

"אבי זצ"ל סיפר לי כי היה נוכח פעם במעמד חליצה שערך הגאון רבי דוד יונגרייז זצ"ל, וראה כיצד לאחר החליצה השתטח רבי דוד ארצה והביט היטב הדק... והיה תמוה לנוכחים מה הוא מחפש שם - רק לאחר ששמעתי על הסיפור שהתרחש לפני מאות שנים עם מהר"י אסאד והקיסר פרנץ יוזף, הבנתי מה הוא חיפש שם"

- הגה"צ רבי גמליאל רבינוביץ שליט"א במעשה מופלא על 'סוד החליצה' ששמע מאביו הגה"צ רבי לוי הכהן רבינוביץ זיע"א בעל "מעדני השלחן"

דייני ישראל ניצב לו כיסא מתאים למלך אוסטרו-הונגריה האדיר. מתורגמן מיוחד ניצב בתווך והסביר למלך ולפמלייתו כל שלב ושלב של המעמד, החל מקבלת העדות שזו אכן האלמנה שבעלה נפטר ללא בנים, דרך הכנת שטר החליצה, נעל החליצה, ומסירת המודעה של היבם. לקראת סיום ניגשו חברי הבית דין בדחילו ורחימו לקיים את החליצה עצמה, כולל את מצוות הרקיקה שנעשתה לעיני כולם. צמרמורת עזה חלפה בלב כל הנוכחים, כאשר בשלב זה ניגש מהר"י אסאד אל המלך ירום הודו וביקש ממנו להתלוות עמו צעדים ספורים עד למקום הרקיקה. בהגיעם לשם התבקש המלך להביט היטב לתוך הרוק ולספר מה הוא רואה שם.

המלך הביט נדהם, ונרתע לאחוריו. דמותו של המנוח, אותו הכיר בחייו, נשקפה אליו מתוך הרוק. "מה זה?" שאל בתדהמה, ומהר"י אסאד הסביר, שמובא בתיקוני זוהר (תיקון כ"ב דף עב) שסוד החליצה הוא חליצת נפש המנוח והבאתה למנוחתה, וזהו הסימן שיש בידינו תמיד שנעשתה החליצה כדת וכדין, ועי"ש מקורות בביאור העניין מדוע נפלטת הנפש ברוק דייקא.

"כאשר שמעתי את המעשה מפי הרה"ח רבי דוד הנ"ל, השלים הגאון רבי גמליאל, 'הבנתי היטב את מה שסיפר לי אבי הגאון בעל 'מעדני השולחן', שהיה נוכח פעם במעמד חליצה שערך הגאון רבי דוד יונגרייז זצ"ל בבית הדין של העדה החרדית, וראה במו עיניו כיצד לאחר היריקה השתטח רבי דוד ארצה והביט היטב הדק אל תוך היריקה מכל הצדדים, והיה תמוה לנוכחים מה הוא מחפש שם. התלמידי חכמים פירשו שצריך לבדוק את איכות הרוק אם אינו תפל ואם נתקיים כדינו בכל תנאיו והלכותיו המבוארים בשולחן ערוך ובפוסקים (אעה"ז סי' קס"ט סעי' לח).

"אמנם עתה, ששמעתי את המעשה שנשמע מפיו הקדוש של רבי דוד יונגרייז עצמו, הבנתי שרצה גם הוא לדעת ולבדוק אם נעשתה החליצה כדת וכדין ואם הועילה המצווה להעלאת הנשמה למקומה. כנראה שהייתה לו 'קבלה' בעניין וידע מה רואים ומחפשים שם.

זהו גם פשר הסוד שבחליצה הנגלה לחכמים - 'דמתחמי לחכימא' כלשון יונתן בן עוזיאל, אלו חכמי התורה שלעיניהם נראה ונתגלה 'ברוקא דנפישא' כל הנעשה והנפעל במעשה החליצה בהעלאת הנשמה למקום מנוחתה.

ונגשה יבמתו וירקה בפניו (כה, ט), מתרגם יונתן בן עוזיאל: "תירוק קדמוי רוקא נפישא דמתחמי לחכימא". דרכו של יונתן בן עוזיאל, אומר הגאון המקובל רבי גמליאל רבינוביץ שליט"א, לרמוז לסודות התורה, וכפי שנאמר לגביו במגילה (ג) "מי הוא זה שגילה סתרי לבני אדם". מהו אם כן אותו סוד נעלם "דמתחמי לחכימא" [הנראה לחכמים] ביריקת החליצה?

במהלך שיחה פרטית שקיים הגאון רבי גמליאל שליט"א עם אחד משומעי לקחו בכ"ו תמוז תשע"ב, סיפר את הסיפור הנורא הבא [הובא ב'טיב הקהילה']. את המעשה שמעתי מהרה"ח רבי דוד אייכלר זצ"ל, ששמעו וקיבלו מהגאון רבי דוד יונגרייז זצ"ל ראב"ד בד"ץ 'העדה החרדית', שהיה מקובל בידו ממעמד חליצה אחד שהתקיים בבית דינו של הגה"ק המפורסם מהר"י אסאד זצ"ל, מגדולי רבני הונגריה בתקופת ה'כתב סופר' ומראשי העומדים בפרץ נגד הרפורמים והנאולוגים בדורו.

פעם אחת חברו להם המשכילים למיניהם במלחמה כנגד מצוות חליצה, וטענתם בפיהם אין זה טקס יפה שהאלמנה המסכנה צריכה לחלוץ את נעלו של היבם בתוך היכל בית הדין קבל עם ועדה, ואם לא די בכך עוד מחייבים אותה לירוק בפני כולם. עפרא לפומייהו. למעשה לא חידשו המשכילים דבר, שכן הגויים הקדמונים כבר הקדימו אותם, כמבואר בחז"ל (תנחומא פר' משפטים) שאודות מצוות חליצה אומות העולם מונים [מצערים] את ישראל, מה מצוה זו ומה טעם יש בה.

המשכילים לא בחלו בשום צעד, והגישו בקשה בפני המלך פראנץ יוזף הנודע שיאסור את קיום המצווה. ביום בהיר פקדה משלחת מלכותית את ביתו של מהר"י אסאד והזמינה אותו להתייצב בפני המלך כדי לתת את תגובתו לטענות המשכילים. להפתעתם הפך הרב את הקערה על פיה, והציע שהמלך יבוא אליו, ישתתף בעצמו במעמד חליצה שייערך בבית דין שבראשותו, ואז ייווכח לראות במו עיניו במהות פעולת החליצה ובתוצאותיה הברוכות, והמלך הסקן סבר וקיבל.

חלפה תקופה, ולפתח בית דינו של מהר"י אסאד התגלגל מעמד חליצה, ודווקא באלמנה מפורסמת שהמלך הכיר היטב את בעלה המנוח מחמת היותו קרוב למלכות. התרגשות עטפה את הנוכחים, כאשר לצד מקומם של

מאתר "דרשו"

הרב רפאל ברלזון כי תצא תשע"ג

קצב	אבן	השם
טו. סוד רוק זה הוא בחינת רוחא דשביק לה בעלה דמקשקשא במעאה, והיא רוצה להשליך אותה מעליה כדי שלא יהיה להם עור אחיזה בו.		
טז. ולפעמים רבות היו באותו זמן רואים באותו רוק צורת הפנים של המת כמו בחייו, והיתה רוחה אותו מעליה באותו הרוק הנזכר (זוהר הקדוש פרשת משפטים דף לו ט"א נד"ה הינמה נקיים).		
יז. ונקרא שמו (לא) בישראל בית חלוץ הנעל מצוה (לב) לאמר ג' פעמים (ספר הליקוטין סוף פרשת כי תלא דף סו ט"ד).		
פתוחי חותם		
והנה מדברי הרב ז"ל שאמר כאן כזה: לומר ונקרא שמו וכו', אלא הכונה היא הלשון וזה הרוק צריכה לרוק בפני שצריך לומר חלוץ הנעל ג' פעמים, וכמ"ש		

בא הרוג ברגליו

מעשה שהיה

הצעיר היהודי הבין כי נקרתה לפניו הזדמנות-פז להימלט. הוא מיהר להחליף את בגדיו עם אדונו המת ונמלט להרים, בידעו שעכשיו אין מי שיחפש אחריו. חלפו יומיים-שלושה, ור' יעקב לא הופיע בנקודת-המפגש. חברו ר' משה הסיק כי הוא נרצח. הוא חיפש אחריו עד שמצא את גופתו המתפוררת, עטופה בבגדיו, קבורה מתחת לתלולית עפר. טרח ר' משה להוציא את הגופה ולקברה במקום אחר, קבורה יהודית.

בדרכו לשוב לאוהל אדונו הבחין לפתע ר' משה בעגלה, שבה ישב גרף, שהיה מבאי בית אביו, פרנס-הקהילה בוויילנה. הוא קרא לגרף בשמו והציג את עצמו. זה מיהר להעלותו על עגלתו ומילט אותו משם. ר' משה היה בטוח כי ניצל בזכות החסד האחרון שעשה עם חברו.

בשובו לוויילנה שמחו הכול לקראתו. לצד השמחה על שובו הכתה את כולם הבשורה הקשה על מות חברו. ר' משה מסר לפני בית-הדין עדות מפורטת על מות חברו ועל קבורתו. בינתיים הצליח ר' יעקב להימלט מידי שוביו. בהיותו לבוש כאחד מבני השבט לא עורר תשומת-לב מיוחדת. כך חלפו עליו חודשים רבים של נדודים. בהגיעו לאזור וילנה נודע לו לתדהמתו כי אשתו עומדת להינשא מחדש. חלחלה אחזה בו. הוא ידע כי עליו להגיע לביתו מהר ככל האפשר.

לוויילנה הגיע ערב יום החתונה. הוא היה רזה ותשוש, לבוש בלויי סחבות, והשתלב יפה ב'סעודת העניים' שערך אבי הכלה. איש לא היה יכול לזהותו. חותנו עבר בין העניים והעניק לכל אחד ואחד מטבע. בהגיעו אליו, החזיר ר' יעקב את המטבע. "אפשר תלמיד-חכם אתה ואין המטבע לפי כבודך?", שאלו חותנו. ר' יעקב הנהן בראשו. "שמא תאמר אחד מחידושיך?", הציע בעל השמחה. ר' יעקב נענה לו והשמיע באוזניו קטע מן הדרשה שנשא הוא-עצמו כמה שנים קודם-לכן, בקבלת-הפנים שהתקיימה לפני חתונתו.

צמרמורת חלפה בגופו של החותן. "אמור לי עוד משהו", האיץ בו. הוא חזר באוזניו דברים שנשא במסיבת ה'תנאים' שלו. הביט החותן עמוק לתוך עיניו וכעבור כמה שניות של הלם ותדהמה נפלו השניים זה בזרועות זה. הסעודה שנועדה למחר נהפכה כמובן לסעודת-הודיה גדולה ולקבלת-פנים נרגשת לחתן האובד.

כעבור זמן נולד לר' יעקב ולרעייתו בן ונקרא שמו צבי, הלוא הוא...ה'חכם צבי'. מאורע מופלא זה שאירע להוריו הוא אפוא הסיבה להחמרתו המיוחדת בדיני עגונות.

הגאון רבי צבי אשכנזי, מחבר שו"ת 'חכם צבי', היה מחמיר גדול מאוד בענייני עגונות. הסיבה להחמרתו היתרה בעניין זה נעוצה במאורע מסעיר.

ר' יעקב, חתנו של אב בית-הדין בוויילנה (בעל 'שערי אפרים'), היה תלמיד-חכם מופלג ומתמיד גדול. מבוקר ועד ערב היה יושב ולומד בחברותא עם חברו הטוב, ר' משה, שהיה חתנו של פרנס-העיר וראש-הקהל. יום אחד הותקפה העיר על-ידי גדוד טטרים פראיים. פחד גדול נפל על תושבי וילנה, ועל תושביה היהודים במיוחד. כל 'ביקור' של הטטרים ביישוב כלשהו הותיר אחריו שובל גדול של דם יהודי, הרס וחורבן. פחדם של תושבי וילנה היה מוצדק. לאחר שעזבו הטטרים את העיר נודע כי לבד מרכוש רב שבזזו, נעלמו עקבותיהם של האברכים הצעירים ר' יעקב ור' משה. עד מהרה התברר כי השניים אכן נחטפו בידי הטטרים.

ר' יעקב ור' משה הובאו בידי חוטפיהם לאזור הררי מרוחק. במקום ההוא התגורר שבט פראי אחר, שגידל עדרי צאן ענקיים. בני השבט נהגו לקנות מידי הטטרים את חטופיהם, והיו מטילים עליהם כל מיני עבודות, ובכלל זה רעיית צאנם. כל בני השבט לבשו בגדים דומים, כדי שייקל עליהם לזהות איש את אחיו. גם את עבדיהם הלבשו בני השבט בגד אחיד, שונה משלהם, כדי שיוכלו לזהותם ממרחק ולשלוט בהם טוב יותר.

ר' יעקב ור' משה נמכרו לשני אדונים, וכל אחד מהם הופקד על עדר צאן. חוקי העבדות של השבט היו נוקשים מאוד. בסוף כל יום התבצעה ספירה של הצאן, ואם מספרם נמצא חסר, שילם על כך העבד בחייו. כך חלפו עליהם כמה שנים. יום אחד, כשיצאו השניים לרעות את צאן אדוניהם, נפגשו ר' יעקב ור' משה במפתיע. פגישתם הייתה נרגשת מאוד והם בכו האחד על כתפי רעהו. הם ידעו כי קלושים מאוד סיכוייהם לחזור ולהיות בני-חורין ולשוב לחיק משפחותיהם. בצר להם ניסו שני החברים לחשב את לוח-השנה היהודי, כדי שידעו את הימים שבהם חלים שבתות, חגים וימי תענית.

שקועים היו בשיחתם ובחישוביהם, עד שר' יעקב לא הרגיש כי כמה כבשים התפזרו והתנתקו מן העדר. פחד גדול נפל עליו כשגילה זאת. היה ברור לו כי דינו נחרץ, ועל-כן השביע את חברו, ר' משה, כי יחפש אחריו ויביאו לקבר ישראל. הם סיכמו כי אם בכל-זאת יתרחש נס ור' יעקב לא יומת, ישובו ויפגשו באותו מקום.

ר' יעקב חזר לבית אדונו. בשעת הספירה גילה האדון כי חסרים כמה ראשי-צאן. הוא כבר עמד להרוג את ר' יעקב, אלא שאז התערב לפתע אחד מבני השבט וביקש למנוע את המעשה. זה חמל על ר' יעקב, שהיה יפה-תואר. בין השניים התפתחה תגרה קשה, ובסופה מת אדונו של ר' יעקב.

